

Kapitola 10

Francie v české zahraniční politice

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2016 se ve Francii odehrál ve znamení příprav volebního roku 2017, který Francii přinese nového prezidenta, budou se konat volby do dolní i horní sněmovny parlamentu. V tomto kontextu nebyla francouzská strana příliš aktivní v rovině vymezování nových témat a rovin spolupráce, byla více zaměstnána vývojem na domácí politické scéně. Na české straně také nevznikly významnější iniciativy, a to zejména z důvodu nejistoty ohledně francouzských volebních výsledků, dalšího směřování francouzské zahraniční politiky a její role v Evropské unii. Rok 2016 tak byl rokem stabilní kvality česko-francouzských vztahů, jež byla nicméně podpořena nadstandardní stykovou aktivitou na obou stranách odrážející francouzské vnímání České republiky jako důvěryhodného střeoevropského partnera, který má jisté privilegované postavení v rámci V4 v důsledku znepokojujícího politického vývoje v Polsku a v Maďarsku. Z tematického hlediska lze také zdůraznit obrannou a bezpečnostní spolupráci, jež se v současné době stává hlavním tématem česko-francouzské relace a do jisté míry tak nahrazuje důraz, který byl po dlouhá léta kladen na spolupráci v oblasti energetiky.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Jak již bylo předznamenáno, česko-francouzské vztahy byly v roce 2016 doprovázeny čilou stykovou agendou na nejvyšší úrovni, jejímž vyvrcholením se stala návštěva odstupujícího francouzského prezidenta Françoise Hollanda v listopadu 2016. Tato dvakrát odložená cesta¹ měla dvojí symbolický význam, a to jak v kontextu uzavření Hollandových politických aktivit, tak i z hlediska česko-francouzských vztahů – jednalo se o první Hollandovu oficiální návštěvu České republiky a celkově o pátou návštěvu francouzského prezidenta od vzniku České republiky.² Symbolická hodnota návštěvy také převážila nad jejími konkrétními dopady, vzhledem k nízkým šancím

F. Hollanda nadále určovat směr francouzské zahraniční politiky (svůj úmysl nekandidovat znovu na post francouzského prezidenta oznámil den po návratu z cesty do ČR).

Během své pražské návštěvy se Hollande setkal s českým prezidentem i premiérem. Hlavní témata jednání a zdůrazňované roviny spolupráce nepřinesly novinky do vzájemných vztahů. Jednalo se o vyzdvižení dlouhodobé kvality ekonomické dimenze vztahů a narůstajících francouzských investic v České republice, důraz na spolupráci v oblasti energetiky, a to zejména civilního užití jaderné energie, a na narůstající intenzitu spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti (Hollande zmínil důležitou složku vyzbrojování české armády a využití francouzského *savoir faire*). V evropském a zahraničněpolitickém kontextu rezonovala především témata spojená s imigrací, bojem proti terorismu a vztahy s Ukrajinou a Ruskem.³

Další významnou návštěvou byla jednodenní březnová cesta (24. 3. 2017) českého premiéra Bohuslava Sobotky do Francie, kde se setkal se svým francouzským protějškem Manuelem Vallsem a s prezidentem Hollandem. Návštěvu lze označit za úspěšnou, potvrzující pozitivní náladu ve vzájemných vztazích, která je podpořena stranicou blízkostí zúčastněných stran. Program obou jednání se týkal tří hlavních oblastí: ekonomické spolupráce, ochrany hranic Evropské unie a boje proti terorismu. Tématem jednání bylo také naplňování Akčního plánu Strategického partnerství na léta 2014–2018, kde se partneři shodli na prioritách v oblasti „*posilování mezilidských kontaktů, rozvoje obchodu a investic, energetiky, udržitelného rozvoje, a spolupráce v oblasti výzkumu, vzdělávání a kultury*“.⁴

Během francouzské cesty uskutečnil premiér Sobotka také důležité setkání se zástupci francouzských podniků sdružených ve svazu zaměstnavatelů MEDEF (*Mouvement des entreprises de France*). Zdůraznil silné postavení francouzských investorů v ČR a dlouhodobě vysokou kvalitu česko-francouzských ekonomických vztahů: „*Francouzské společnosti [...] přispěly podle mého názoru ke kvalitě ekonomického růstu a v mnoha případech se podílely i na ekonomické transformaci České republiky.*“⁵ Vyzdvihl také důležitost vytváření příznivého investičního prostředí (v oblasti legislativy, daní a rozvoje dopravní infrastruktury) v České republice a vůli podporovat nové zahraniční investice. Ve svém projevu dále rozvinul další témata související s budoucím rozvojem česko-francouzských ekonomických vztahů, jako je věda a výzkum (konkrétně přenos výsledků do výroby a investice do výstavby a modernizace infrastruktury pro výzkum a vývoj, a to nejen za využití evropských dotací, ale zejména využití prostoru spolupráce se soukromým sektorem), digitalizace průmyslu (v kontextu přípravy národní iniciativy Průmysl 4.0) a energetika. V poslední jmenované oblasti premiér zdůraznil, že „*Česká republika dlouhodobě akcentuje, že zdrojový mix z hlediska výroby elektrické energie by měl v Evropské unii zůstat v plné kompetenci národních států tak, aby se členské státy mohly individuálně rozhodnout pro využívání nástrojů výroby energie...*“⁶ Potvrdil také blízkost obou zemí ve vnímání role jaderné energetiky v civilní oblasti a poukázal tak na možnosti investic v ČR v dané oblasti. Během své intenzivní návštěvy Paříže odhalil premiér Sobotka i pamětní desku ke 100. výročí vzniku Československé národní rady na budově Českého centra v Paříži⁷ a setkal se s českými krajany a studenty.

Mezi další události česko-francouzské stykové agendy patří návštěva Harlema Désira, francouzského státního tajemníka pro evropské záležitosti v Praze, 26.–27. 5. 2016. H. Désir se během své pražské cesty setkal s předsedou Poslanecké sněmovny ČR Janem Hamáčkem, s ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a se svým českým protějškem Tomášem Prouzou. Při jednání se zaměřil především na kvalitu a budoucnost česko-francouzských vztahů a na témata spojená s rolí obou zemí v EU.

V červnu 2016 se v Paříži setkal český ministr zahraničních věcí L. Zaorálek⁸ s francouzským ministrem zahraničí Jean-Marc Ayraultem. Věnovali se v atmosféře vzájemné shody aktuálním zahraničněpolitickým otázkám, což ukazují i jejich návazné kontakty a názorová blízkost, která se projevila např. publikováním společného článku v deníku *Právo* v listopadu 2016 s názvem *Vstříc evropské strategické autonomii*.⁹ Autoři v úvodu článku deklarují, že „*Francie a Česká republika sdílí přesvědčení o potřebě silnější Evropy [...]. Naše země jsou v lecčem rozdílné, ale sdílí společné hodnoty a ideály.*“ Poukazují na společnou vůli obou zemí reagovat na současné výzvy a řešit je v rámci Evropské unie, a to zejména a v oblasti obrany a bezpečnosti v souladu s dohodou dosaženou v Bratislavě. Deklarují společný zájem na vytvoření Evropské rady pro bezpečnost a obranu, usilují o to, aby EU disponovala „*věrohodnějšími a akceschopnými vojenskými prostředky*“, a podporují iniciativu Budování kapacit na podporu bezpečnosti a rozvoje. Tento společný článek je do jisté míry bezprecedentní mediální iniciativou českého a francouzského ministra, kteří posílají do veřejného a mediálního prostoru signál o vzájemné vůli ke spolupráci a tematizují i hlavní linii této spolupráce.

Strategicky významnou návštěvu z hlediska rozvíjení budoucí spolupráce představuje cesta do Francie českého ministra obrany Martina Stropnického na počátku června 2016. Ministr Stropnický byl doprovázen přidělcem obrany, brigádním generálem Jaroslavem Malým. Setkal se s francouzským ministrem obrany Jeanem-Yvesem Le Drianem a věnovali se zejména otázkám spojeným s bezpečnostní situací v oblasti Sahelu, Afghánistánu, Sýrie a Iráku. Jednání vyústilo v načrtnutí základních směrů bilaterální spolupráce mezi českou a francouzskou armádou. Během návštěvy se také potvrdilo, že francouzská strana dlouhodobě oceňuje nasazení českých vojáků v Mali. Stropnického pařížská návštěva měla i symbolicko-historický rozměr, kdy ministr navštívil československý památník na hřbitově Père Lachaise a poklonil se památce českého malíře a legionáře Františka Kupky. Důraz na roli legií ve francouzsko-české kolektivní paměti poukazuje na důležitost této osy ve vzájemných vztazích.¹⁰

V září 2016 navštívil Prahu bývalý francouzský ministr zahraničních věcí a blízký spolupracovník Françoise Mitteranda Hubert Védrine, který vystoupil na půdě Senátu ČR v rámci konference „François Mitterrand jako velký Evropan a jeho odkaz dnešku“ u příležitosti stého výročí Mitterandova narození.¹¹ Na konferenci vystoupil také ministr Lubomír Zaorálek a předseda Senátu ČR Milan Štěch. Védrine ve svém vystoupení vyzdvihl především roli Fr. Mitteranda v budování evropské integrace a v rozvoji československo-francouzských vztahů, a to jak v rovině oficiální spolupráce, tak i v oblasti spolupráce se zástupci disentu.

Během roku 2016 se konalo několik dalších návštěv českých politických představitelů ve Francii: v únoru a v červenci navštívil Paříž předseda Poslanecké sněmovny J. Hamáček, v únoru pak vicepremiér Andrej Babiš (setkal se zde s francouzským ministrem financí, ministrem hospodářství a se zástupci francouzské podnikatelské sféry).

V říjnu 2016 došlo také k personální výměně na postu francouzského velvyslance v ČR. V září ukončil své působení v ČR Jean-Pierre Asvazardourian, který byl francouzským velvyslancem v ČR od roku 2013. Na závěr svého působení mu byla udělena pamětní medaile Univerzity Karlovy. J.-P. Asvazardourian, který díky svému diplomatickému působení v Československu v letech 1989–1993 disponoval dobrou jazykovou znalostí, kontakty i citlivostí vůči lokálnímu prostředí, se během svého působení zaměřil na rozvoj veřejné a kulturní diplomacie (přispěl k prohlubování vztahů ve vědecké a výzkumné oblasti), posilování ekonomických vazeb mezi oběma státy a utlumení určité posttemelínské hořkosti plynoucí z vyřazení firmy AREVA z tendru na dostavbu jaderné elektrárny. Vystřídal jej v říjnu 2016 Charles Malinas.

Vybrané oblasti česko-francouzských vztahů

Jak ukazuje intenzivní česko-francouzská styková agenda v roce 2016, hlavní téma česko-francouzské spolupráce představuje ekonomická oblast (jako stálice česko-francouzských vztahů, která vyvažuje i občasnou negativní politickou bilanci) a stále rostoucí agenda bezpečnosti a obrany, která si zaslouží hlubší rozbor, neboť se do budoucna jeví (zejména v bilaterálním kontextu) jako hlavní osa spolupráce tematicky zasahující i do dalších oblastí (výzkumu, kultury – v rovině připomínání událostí vojenské a armádní historie, apod.).

Během bilaterálních jednání se také diskutovalo o problematice migrace, migrační politiky Evropské unie a terorismu. Ukázalo se, že postoje obou států byly v roce 2016 velmi blízké, ale tato shoda nebyla příliš medializována. Zůstala spíše podpovrchově přítomna v celkové atmosféře vzájemných vztahů, a to zejména z důvodu francouzského vnitropolitického kontextu.¹²

Hlavním rámcem spolupráce zůstává Strategické partnerství mezi oběma zeměmi, které bylo podepsáno v roce 2008 v Praze a které je konkretizované v podobě Akčních plánů. Aktivita v roce 2016 byly zahrnuty do Akčního plánu na období 2014–2018, který byl podepsán během pracovní návštěvy francouzského premiéra Vallse v prosinci 2014.¹³ Již v průběhu roku se tak odehrávaly na jednotlivých resortech přípravy nového Akčního plánu, které budou kulminovat v roce 2017.

Stále posilující bezpečnostní a obranná dimenze česko-francouzské spolupráce

Jak se shodují zainteresovaní aktéři z českého ministerstva zahraničních věcí i ministerstva obrany, „*obránná relace je živá a funguje dobře*“.¹⁴ Její význam je samozřejmě relativní. Srovnáme-li obrannou spolupráci ČR s Francií se spoluprací s ostatními západoevropskými státy, jedná se o jakousi „střední cestu“ (na základě plánovaných aktivit v rámci Plánu spolupráce s Francií). Vedle obranného zaměření České republiky na spolupráci se státy V4, SRN a USA, zůstává Francie stále jakýmsi doplňkem. Zaměříme-li se ovšem na dlouhodobý rozvoj obranné česko-francouzské spolupráce, mů-

žeme mluvit o celkově se zlepšující atmosféře, nárůstu společných aktivit i o vůli k budoucí spolupráci. Ukazuje se zde také přibližování strategického myšlení obou zemí.

Z hlediska chápání České republiky jako významného regionálního partnera pro oblast obranné spolupráce lze zmínit avizovaný návrat vojenského přidělence. Do roku 2011 působil atašé pro oblast obrany v Praze, poté bylo ovšem na francouzské straně rozhodnuto, že spolupráce obou zemí nevyžaduje přítomnost speciálního přidělence v Praze a následně byl posílen úřad ve Varšavě, ČR tedy nedisponovala francouzským přidělcem pro danou oblast. V roce 2016 bylo přijato rozhodnutí, že od následujícího roku bude opět obsazen post v Praze, což dokazuje opětovné posílení vazeb s Českou republikou, a to jak v kontextu regionální spolupráce (kdy nás Francie vnímá jako stabilního člena V4), tak i v rovině bilaterální spolupráce, kde je stále posilována složka obrany.

Symbolický význam pro francouzskou stranu má stále česká vojenská přítomnost v Mali, kterou nevnímá jen v multilaterálním rámci, ale také jako funkční důkaz bilaterální spolupráce. Česká strana v roce 2016 potvrdila pokračování začlenění českých vojáků do malijské operace, když v dubnu 2016 vláda ČR schválila nasazení Armády České republiky v zahraničních misích v letech 2017 a 2018 s výhledem na rok 2019.¹⁵ Mise EU a OSN v Mali stále patří mezi priority.

Obranná relace je samozřejmě dlouhodobě asymetrická, což vychází z historického, politického a rozpočtového kontextu a projevuje se následně v rovině lidských zdrojů. V tomto asymetrickém nastavení je v současné době aktivnější francouzská strana, na české straně je sice viditelný zájem o rozvoj obranné složky bilaterálních vztahů s multilaterálním přesahem, panuje zde nicméně (zejména v rámci resortu obrany) určitá opatrnost vztahující se k budoucím závazkům pro Českou republiku.¹⁶ Asymetrie vztahů zároveň neznamená, že by Česká republika neměla co nabídnout. Její výhodou je rozdílná teritoriální znalost s přesahem do východní Evropy a území bývalého Sovětského vztahu, která je zajímavá a využitelná pro Francii především ve stále důležitější oblasti kyber obrany.

V roce 2016 Francie rozvíjela obranné vztahy s ČR v oblasti vzdělávání (hlavně v rámci vzdušných sil, konkrétně v případě tzv. předsunutých leteckých návodčí), nabídky prostředí pro výcvik v extrémních podmínkách, které nemáme na území ČR (vysokohorský terén v Pyrenejích, prostředí džungle ve Francouzské Guyaně). Na francouzské straně existoval také silný zájem rozvíjet akviziční relaci.

V oblasti akvizic se symbolem dobré spolupráce stal tendr na nákup bojových vozidel TITUS, vyústění kvalitní spolupráce českého (TATRA) a francouzského (NEXTER) subjektu. Tento multifunkční vůz je nejen pozitivním výsledkem česko-francouzské kooperace, ale je i slibnou novinkou z technologického hlediska, o kterou projevil zájem i další státy. Z hlediska dalších akvizic využitelných v českém armádním prostředí jsou dále zajímavé samohybné houfnice CAESAR a rozvoj spolupráce v oblasti malých ručních zbraní. Uvedené příklady poukazují na to, že Francie je významným dodavatelem pro ČR v oblasti vojenské techniky a zbraní a že akviziční sféra je rozvíjející se složkou obranné relace obou zemí.

Problematickým aspektem vztahů armád ČR a Francie je jazyková oblast, čeští vojáci stále nezvládají uspokojivě francouzštinu. Jazykové vzdělání našich vojáků

nepředstavovalo v roce 2016 prioritu (konkrétním příkladem je nedostatek kurzů i zkouškových termínů z francouzštiny na Univerzitě obrany nebo také zrušení jazykových kurzů v rámci MINUSMA vzhledem k prioritizaci samotného vojenského výcviku). Pro dobré fungování relace je tedy důležité více investovat do jazykového vzdělávání na české straně. Podle prvních signálů se zdá, že tato sféra bude jednou z priorit nového francouzského vojenského přidělence v Praze.

ZÁVĚR

Rok 2017 byl charakteristický zejména intenzivní stykovou agendou, která vyvrcholila návštěvou francouzského prezidenta Hollanda v Praze v listopadu 2016 a která je dokladem dynamiky česko-francouzských vztahů. Tato dynamika byla v praktické rovině zpomalena očekáváním vývoje na francouzské politické scéně, a to zejména v souvislosti s prezidentskými volbami ve Francii v dubnu a květnu 2017. Pro nadcházející období bude klíčové, jakým způsobem bude nový francouzský prezident vnímat středoevropský region a význam Strategického partnerství se zeměmi tohoto regionu. Zdá se, že více než v minulosti bude určující vůle České republiky aktivně se zapojit do dalšího vývoje evropské integrace a formování postbřexitové Evropské unie. Tento kontext bude v roce 2017 samozřejmě ovlivněn vývojem na politické scéně v obou zemích (výsledkem parlamentních voleb ve Francii i v ČR) a prezidentskou kampaní v ČR.

Ačkoli právě kvůli změnám v politické krajině obou aktérů nelze očekávat zásadní posun v rovině priorit bilaterálních vztahů, vyskytnou se zde důležité výzvy. Jedná se v první řadě o rozvoj obranné relace, jež se stala hlavním tématem vztahů. Dosaďdní důraz na energetiku je na ústupu, ačkoli téma je stále živé. Za druhé jde o oblast příprav výročí roku 2018 (stěžejní přípravná fáze včetně finančních a tematických vyjednávání proběhne v průběhu roku 2017), které je testem spolupráce celé české státní správy, zejména její veřejně diplomatické a kulturně politické složky, ale má i mimořádnou symbolickou hodnotu pro kultivaci česko-francouzských vztahů. Třetí výzvou je příprava nového Akčního plánu Strategického partnerství Francie a České republiky. V neposlední řadě bude rok 2017 zatěžkávací zkouškou pro nové personální obsazení obou velvyslanectví (ve Francii i v České republice) i přidružených organizací, které se podílejí na formování dlouhodobých priorit i každodenní agendy česko-francouzských vztahů.

Poznámky

- ¹ Françoise Hollande byl nucen dvakrát zrušit oficiální návštěvu České republiky: poprvé kvůli atentátu v Nice a podruhé v návaznosti na vraždu otce Hamela v kostele v Normandii (červenec 2016).
- ² Françoise Mitterand (1993), Jacques Chirac (1997), Nicolas Sarkozy (2008, 2011).
- ³ *Déclaration de M. François Hollande, Président de la République, sur les relations entre la France et la République tchèque, la construction européenne, la lutte contre le terrorisme et sur la crise ukrainienne, à Prague le 30 novembre 2016.* On-line: <http://discours.vie-publique.fr/notices/167003584.html>.
- ⁴ Vláda ČR: *Premiér Sobotka jednal v Paříži s prezidentem Hollandem a premiérem Vallsem.* On-line: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-jednal-v-parizi-s-prezidentem-hollandem-a-premierem-vallsem--141808/>.
- ⁵ Vláda ČR: *Projev předsedy vlády B. Sobotky při setkání se zástupci francouzských podniků sdružených ve svazu zaměstnavatelů MEDEF.* On-line: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-b--sobotky-pri-setkani-se-zastupci-francouzskych-podniku-sdruzenych-ve-svazu-zamestnavatelu-medef-141774/>.
- ⁶ Tamtéž.
- ⁷ Jedná se o náhradu původní pamětní desky, která byla označena pouze ve francouzském jazyce.
- ⁸ Lubomír Zaorálek vykonal v roce 2016 celkem dvě návštěvy Francie, kromě zmiňované bilaterální cesty se také zúčastnil konference k mírovému procesu na Blízkém východě, která se konala na počátku června 2016 v Paříži a které se zúčastnili ministři zahraničních věcí ze třiceti zemí.
- ⁹ MZV ČR: *Vstříc evropské strategické autonomii.* On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_zaoralka_2016/x2016_11_14_zaoralek_ayrault_pro_pravo.html.
- ¹⁰ MO ČR: *Ministr obrany Martin Stropnický jednal se svým francouzským protějškem.* On-line: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-obrany-martin-stropnicky-jednal-se-svym-francouzskym-protejskem-123956/>.
- ¹¹ Senát ČR. On-line: <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/81241/68206>.
- ¹² Rozhovor, MZV ČR, 11. 4. 2017.
- ¹³ Dokument „*je členěn do pěti hlavních oblastí spolupráce: posilování vzájemného politického dialogu a stávajících svazků mezi občanskými společnostmi s cílem prohloubit vzájemné poznání, prosazovat a hájit společné hodnoty a zájmy (1), podpora vytváření příznivého prostředí pro obchodní výměnu a investice klíčové pro růst a zaměstnanost (2), spolupráce v oblasti energetiky a udržitelného rozvoje (3), součinnost při ochraně občanů (4) a posílení výměn v oblasti výzkumu, vzdělání a kultury (5). Zejména první bod ukazuje, jaké roviny spolupráce jsou pro zúčastněné aktéry prioritní – jedná se o snahu, napomáhat sblížování postojů ke klíčovým evropským tématům*“, a to zejména v oblasti energetiky, obrany a výzkumu, společné zemědělské politiky a kultury.“ Podrobněji viz Tomalová, Eliška (2015): *Francie v české zahraniční politice.* In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- ¹⁴ Tamtéž; Rozhovor, MO ČR, 19. 4. 2017.
- ¹⁵ MO ČR: *Vláda schválila působení Armády ČR v zahraničních misích.* On-line: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-pusobeni-armady-cr-v-zahranicnich-misich-121589/>.
- ¹⁶ Tamtéž.